

DE KOOPLIEDEN IN:

STEENKOLEN.

BRIKETTEN.

COKES en TURF.

Welke met hun magazijnen gevestigd waren te 's-Hertogenbosch.

GEGEVENS OVER DE KOOPLIEDEN EN HUN HANDEL IN:

STEENKOLEN.

BRIKETTEN.

COKES en TURF.

**Welke met hun magazijnen en hun kantoren gevestigd waren te
's-HERTOGENBOSCH**

De gegevens voor dit onderwerp = ingedeeld in de aangegeven tijdvakken =
werden verzameld in de archieven van het:

Brabants Historisch Informatie Centrum en Stadsarchief 's-Hertogenbosch.

Foto's werden beschikbaar gesteld door de heer Erwin Verzandvoort.

's-Hertogenbosch, wintermaanden 2007.

Henk Bruggeman.
Robin van Tiel.
Daan van Eeden.

In dit onderzoek komen de navolgende onderwerpen aan bod:

Foto: Pand Hinthamereinde no. 37. Vishandel Drost. Jaar plm. 1925.

Inhoudsopgave.

Foto: Pand aan de Aawal van Steenkolenhandel "De Muntel."

1. 12 mud antraciet nootjes vier van Kolenhandel Gebr. Drost.

Blz 4.

Foto: De bestellingen in gereedheid brengen.

Het vullen van de kolenzakken. Opslagloods aan het Hinthamereinde

2. De magazijnen en de kolenprijzen van de Bossche Handelaren.

Blz 9.

Foto: Het wagenpark van Oliehandel Gebr. Drost.

3. "Het vuur gaande houden

Briketten Turf Aanmaakhout.

Blz 31.

Foto: Het bestelkantoor van de kolen en oliehandel: Gebr. Drost. Hinthamereinde.

Foto: De heer J. H. C. Drost.

12 MUD ANTRACIET NOOTJES VIER VAN KOLENHANDEL GEBR. DROST.

Onlangs werd aan mij een foto ter hand gesteld die genomen moet zijn in de dertiger jaren van de vorige eeuw. Het betrof een pand, gelegen aan de Aawal te 's-Hertogenbosch, dat voorzien was van de huisnummers: 4a – 4b – 4c.

Aan het reclamebord op de betreffende opname was te zien, dat het hier een opslagplaats voor steenkolen betrof. Het genoemde bouwwerk was uitgevoerd met een tweetal bovenwoningen. Boven de inrijpoort was het reclamebord aangebracht waarop de tekst:

Steenkolenmagazijn De Muntel.

M. Drost.

Telefoon 1110.

Bij verder archiefonderzoek bleek ons, dat dit pand niet alleen gebouwd was door Aannemer P. Kreté en Zn (welke voordien gevestigd was op de Papenhulst F. 93) maar ook door deze firma ná oplevering werd gebruikt als “*Timmerwinkel*” in de periode van april 1914 tot waarschijnlijk 1922.

In het laatst genoemde jaar betrok deze aannemer een onderkomen voor zijn bedrijf aan de Havensingel - de no.'s 29 – 30 – 31 - bestaande uit een: *Machinale Timmerwerkplaats = Opslagloods steiger materiaal benevens twee bovenwoningen.*

Uit ons onderzoek is niet duidelijk geworden of de firma Kreté het pand aan de Aawal ook ná de periode 1922 nog in gebruik had als opslagplaats voor zijn materialen. Mogelijk dat hij het toen verhuurd heeft. In het Adresboek van 's-Hertogenbosch uit het jaar 1943 wordt de Kolenhandel Drost bij de beschrijving van de panden op de Aawal op het huisnummer 4b nader vernoemd.

Over de eigenaren van de genoemde steenkolenhandel hebben we in de archieven een aantal gegevens kunnen achterhalen.

De stamvader was *Matthijs Drost* welke op 19 maart 1877 te Breda werd geboren.

Volgens het Handelsregister van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te 's-Hertogenbosch vestigde hij zich in het jaar 1913 aan het Hinthamereinde nummer 37 als eigenaar van een: *VISCH en KAASHANDEL.*

Op 7 december 1932 komen we op naam van dezelfde ondernemer *M. Drost*, wonende op het hierboven genoemde adres, een nieuwe inschrijving tegen in het Handelsregister.

Door hem wordt nu uitgeoefend: *HANDEL IN BRANDSTOFFEN en VOGELS.*

We veronderstellen, dat hij voor de berging van deze brandstoffen in de omgeving van het Hinthamereinde een pakhuis of een opslagterrein heeft gehuurd. Bij de beschrijving van de bewoners op de Aawal in het jaar 1932 wordt nummer 9 aangeduid als: “opslagplaats Drost.” De vogels zijn, voor zover mij bekend, steeds vanuit de winkel aan het Hinthamereinde 37 verkocht.

Op 9 december 1938 vond er een wijziging plaats in het dossier van de Kamer van Koophandel door het overlijden van de eigenaar *Matthijs Drost.*

Het bedrijf werd op hetzelfde adres en onder dezelfde naam voortgezet door zijn weduwe: *Maria Antoinette Charlotta Drost geb. Danse. Zij werd geboren te 's-Hertogenbosch op 19 maart 1876 en overleed in genoemde plaats in mei 1955.*

Op 11 juni 1942 werd het bedrijf overgenomen door haar vier zoons.

Vanaf dat moment stond het bedrijf in het Handelsregister te 's-Hertogenbosch ingeschreven als:

*STEENKOLENHANDEL.**HANDEL IN LEVENDE VOGELS.**HANDEL IN VISSCHEN EN ZADEN.*

Op 1 juni 1951 lezen we een notitie in het Handelsregister, dat het bedrijf zich heeft gevestigd aan het Hinthamereinde 64 a te 's-Hertogenbosch.

Door het overlijden van een van de broers werd de firma Drost in 1952 omgezet in een commanditaire vennootschap.

De Steenkolen en Oliehandel van de Gebr. Drost heeft bestaan tot 1973. In dat jaar werd zij uitgeschreven uit het Handelsregister.

Kolen van “*den Drost*” was in de familie Bruggeman een begrip.

Aan het einde van de zomer werd de benodigde voorraad kolen voor de komende winter bij deze handelaar besteld.

Er golden dan - mits ze voor een bepaalde datum werden afgenomen (en betaald) - speciale zomerprijzen.

Het bestellen van de kolen gebeurde in de winkel op het Hinthamereinde. Een enkele keer was het geluk aan mijn zijde, wanneer ik bij het verlaten van de winkel de rijke bezitter van een vogeltje was geworden. Deze mazzel was eigenlijk min of meer afhankelijk van de “*Kolenprijs*” welke op dat moment gold en ook of we “*unne zachte winter achter de rug hadden*”. Was dat laatste niet het geval en was onze kolenvoorraad voortijdig op als gevolg van de lange winterperiode, dan moesten er kolen bij besteld worden tegen de hogere winterprijzen.

Als het echter allemaal meezat, dan mocht ik een vogeltje uitzoeken in de volière van Drost en verliet ik dan even daarna trots deze winkel met dit beestje in een buil van “*de Gruyter*”. Eén van de zoons Drost welke belast was met de handel in vogels en het schoonmaken van de volière (welke volgens mij op een binnenplaats stond) had mij verteld, dat het beestje nog niet floot omdat het erg jong was. Als ik zelf het voorbeeld gaf aan dit vogeltje zou alles goed komen. Uren heb ik voor de kooi staan te fluiten, zonder resultaat. Pas later heb ik begrepen, dat “*pupkes nie fluite*”

Op het Stadsarchief bevinden zich een aantal jaarrekeningen van Kolenhandel Drost.

Ze zijn opgesteld door accountantskantoor H.H.M. van der Velden te 's-Hertogenbosch.

Genoemde gegevens bestrijken het tijdvak januari 1939 = maart 1959.

De navolgende soorten kolen werden als voorraad op de balans van het jaar 1939 opgegeven.

Ess. Kolen 30/50.

Ess. Kolen 20/30.

Cokes.

Bruinkoolbriketten.

Industriebriketten

De omzet van de brandstoffen in het genoemde boekjaar bedroeg: Fl. 61.512,32

Het transport van de steenkolen vanaf het magazijn naar de klant vond plaats zowel per bakfiets als per bestelauto. Deze laatste was van het type: *Dodge Truck*.

De genoemde vrachtauto werd door het Nederlandse leger bij de mobilisatie van het jaar 1939 gevorderd. De directie ontving van de militaire overheid een vergoeding van 401 gulden. Om de transportmogelijkheden toch op peil te houden, vond er in het boekjaar 1941 een aankoop plaats van 5 bakfietsen en een transportfiets.

Kennelijk beschikte men rond deze periode ook weer over een vrachtauto. Deze werd echter = en nu door de Duitse Wehrmacht = in 1944 gevorderd. Overigens zonder het betalen van enige vergoeding.

Aan de hand van de vermelde balanspost "*Huur Opslagruimten*" kunnen we nagaan, dat men in 1939 de beschikking had over een pakhuis zowel aan de *Aawal* als aan het *Stationsemplacement*. De huur van het pand aan de *Aawal* bedroeg f. 350,- per jaar.

In 1943 gaat de firma Drost er toe over om een terrein te kopen aan de *Lagelandstraat* voor een bedrag van f. 9.847,07.

Het is kennelijk de bedoeling om in een latere periode op deze grond een pand te bouwen voor de kolenopslag.

Om een voor ons onbekende reden is dit nooit doorgedaan. Op de balans 1954/1955 komen we een post tegen die betrekking heeft op de verkoop van het hier genoemde terrein.

De post "*Huur Aawal*" blijft vele jaren een vast onderdeel vormen van de balansgegevens; toch houden we rekening met het feit dat men dit pand rond de jaren 1956 aangekocht heeft van de eigenaar: Aannemer P. Kreté en Zn.

Eveneens vanaf de periode 1956 komen we een jaarlijkse post tegen op de balans inzake de huur van een perceel c/q pakhuis aan het Hinthamereinde 62a. Mogelijk werd deze ruimte gebruikt voor stalling van de vervoersmiddelen en/of opslag van de olieproducten.

Aan de hand van de uitgebreide jaarrekeningen krijgen we ook een goed inzicht in het verloop van de omzet in brandstoffen.

In 1945 bedroeg de omzet f. 41.689,- Deze steeg in het jaar 1959 tot een bedrag van f. 463.050,75.

Aan de hand van de vernoemde kwaliteiten bestond de voorraad = volgens de balans van het boekjaar 1955 = uit niet minder dan 24 soorten brandstofproducten, waaronder:

Eierkolen.

Ess. Nooten. Kwaliteit 2.

Cokes. Kwaliteit 3.

Parelcokes.

Antraciet: Kwaliteit Nootjes 4 van de Wilhelmina en Oranje Nassau mijnen.

Antracietkolen van de Duitse = Belgische = Engelse mijnen.

Bruinkoolbriketten.

Briketten.

Turf.

Petroleum.

Bij het doorlezen van de jaarrekening over de periode 1958/1959 van de Steenkolenhandel Gebroeders Drost wordt de overname van Kolenhandel Henri Schippers te 's-Hertogenbosch nader toegelicht.

Op de balans wordt het aankoopbedrag van: f. 22.500,- als schuld opgenomen. Bij bestellingen door oud-klienten van de firma Schippers bij de kolenhandel Gebroeders Drost wordt 5 % van het bestede bedrag betaald op de aangewezen rekening van Mevrouw Schippers als aflossing op het hier genoemde overnamebedrag.

In het hier aangehaalde boekjaar 1958/1959 had de firma Drost, volgens de balansgegevens, een omzet in Petroleum van 511.254 liter en in SHELL Huisbrandolie 45.150 liter. De transportcapaciteit werd in het jaar 1948 aardig uitgebreid; men beschikte toen over een *Chevrolet Bestelwagen 160 en een Truc 4403*. Er werd ook melding gemaakt van de aanschaf van een *Kipper en een Wagonschuij*.

Opvallend rond de vijftiger jaren van de vorige eeuw was ook, dat er een samenwerking ontstond tussen en mét de verschillende Kolenhandelaren zowel uit 's-Hertogenbosch als elders.

We komen hieromtrent de navolgende namen tegen:

J. van Boekel te 's-Hertogenbosch.
N.V. Kegg te Amsterdam.
J. Snijders.
Hub. J. Appel te 's-Hertogenbosch.
T. van Andel.
Uytenbogart.
W. Verboom.
Kerstens Kolencentrale te 's-Hertogenbosch.
Eschweiler.
Schimmel.
Steenkolen Handels Vereniging.

Zeker zo interessant voor mij = door persoonlijke herinneringen = zijn de balansgegevens omtrent de inventaris en voorraden van de winkel op het Hinthamereinde 37.

We nemen de Balans van het jaar 1940.

De totale winkelvoorraad bedroeg f. 1.633,-.

Hieronder vielen de navolgende goederen:

Hengelsportartikelen; Kooien met toebehoren; Kabouters; Aquaria's; Zaden;
50 POPJES en 20 KOPPELTJES VOGELS.

**DE MAGAZIJNEN EN DE KOLENPRIJZEN
VAN DE BOSSCHE HANDELAREN**

Om de namen en adressen van genoemde handelaren te achterhalen hebben we ondermeer de krantencollectie van het Stadsarchief 's-Hertogenbosch geraadpleegd en het Handelsregister van de Kamer van Koophandel te 's-Hertogenbosch, welke laatste berust in het Brabants Historisch Informatie Centrum.

Ook de Adresboeken van 's-Hertogenbosch hebben we ingezien. In de periode eind 19^e eeuw tot in de tweede helft 20^e eeuw werden deze boeken vrij regelmatig uitgegeven.

In genoemde serie verscheen het eerste exemplaar in het jaar 1889. De daarin geplaatste advertenties geven ons een nader beeld over de handel en wandel van de kolenhandelaren.

De meeste gegevens inzake ons onderwerp hebben we verzameld uit de periode ná 1890; daarmee willen we beslist niet aangeven dat er vóór deze periode in 's-Hertogenbosch geen bedrijvigheid zou zijn geweest in de kolenbranche. Integendeel zelfs.

De opkomst van de stoommachines moet er zeker toe hebben bijgedragen, dat ook bij onze Bossche industrieën de vraag ontstond naar geschikte steenkolen.

Na de voltooiing van de aanleg van de Zuid-Willemsvaart zal de aanvoer van steenkolen uit de omgeving van Luik in de jaren 1830 / 1840 zeker toegenomen zijn. De lossing van deze schepen vond niet alleen plaats aan de binnenhaven, maar er zijn ook aanwijzingen dat daarvoor een stuk grond beschikbaar was in de omgeving van Sluis 0.

Steenkolen welke bestemd waren voor de handelaren wiens zaken gelegen waren langs of in de omgeving van de Zuid Willemsvaart, kregen toestemming om het schip ter plaatse te lossen.

We hebben enige informatie, dat er nog een strijd is geweest tussen de verschillende buitenlandse kolenmijnen om hier een afzetgebied op te bouwen. De Duitse kolenindustrie zou hierin enigszins gezegevierd hebben, maar de Duits--Franse Oorlog van 1870 haalde een streep door een eventuele verdere uitbouw van dit object.

Door de kolenexperts werd over het algemeen wél aangenomen dat de Engelse kolen van een betere kwaliteit waren dan de Belgische.

Interessant is een vermelding, welke we in het archief vonden, over de patroonheilige van het Gilde van de Kolenhandelaren: Sint Theobaldus van Provins.

Hij werd geboren in 1017 te Provins in Frankrijk en behoorde tot een adellijke familie uit de Champagne.

Na een pelgrimstocht naar Saint Remie te Reims, samen met zijn vriend Walter, nam hij het besluit om kluizenaar te worden en trok zich terug in Pettingen. (Luxemburg.)

In de daarop volgende jaren ondernam hij nog verschillende andere pelgrimstochten, ondermeer naar Santiago de Compostela en Rome.

Hij vestigde zich = met andere kluizenaars = als monnik te Salanigo nabij Vicenza, waar hij op 30 juni 1066 overleed. In het jaar 1073 werd hij Heilig verklaard.

Na veel omzwervingen kwamen zijn relieken terecht in Vicenza en in de aan hem toegewijde kerk in Saint – Thibault (Sint Theobaldus) bij de plaats Montbard.

Hij wordt vereerd in Luxemburg; België; Oostenrijk; Italië en Frankrijk.

In Nederland is de kerk te Overloon (in Noord-Brabant) naar hem vernoemd.

Aan hem is toebedeeld de eer om te worden genoemd *Patroon van de Koolenbranders*; een uitverkiezing welke hij te danken zou hebben aan het feit dat hij houtskool gebruikte ter verwarming van zijn cel.

In het boek over de geschiedenis van de Sint-Jan's Kathedraal te 's-Hertogenbosch, geeft J. Mosmans aan, dat in de noordbeuk van het schip, behorende tot de oorspronkelijke Romaanse Sint Janskerk, een altaar stond dat (mede) was toegewijd aan Sint Theobaldus.

Info over de steenkolenhandel vanaf de periode 1870

In ons onderzoek naar de steenkolenhandel in deze stad valt direct op, dat bij de meeste ondernemers het product " *kolen* " een zeer ondergeschikte rol speelde bij het samenstellen van hun assortiment.

Als voorbeeld nemen we de tekst van enkele krantenadvertenties uit deze branche.

A. C. van der Meulen en Zoon
Hinthamerstraat C. 67

Gevestigd sedert het jaar 1865.
Magazijn Zuid – Willemsvaart.

Houdt zich aanbevolen voor de levering van: Hout; Jachtbehoeften; Steenkoolen; Machine oliën; Wagensmeer; Flambouwen; Talk; Naphta.

Bovendien oefende deze ondernemer ook het beroep uit van: Mr. Horlogiemaker.

Een andere ondernemer in deze branche is:

J. T. Luijckx en Zoon

Zuid – Willemsvaart A. 343.

Koopman in Steenkoolen; Bouwmaterialen en Flesschen.

Een volgende ondernemer is:

B. F. Koop = Hagelaar Pakhuis Smalle Haven en Zuid - Willemsvaart
Koopman in Steenkoolen en Agent eener Steenkoolenmijn.

Steenkolenhandel vanaf het jaar 1890

Vooraf V.d. Meulen = gevestigd hier ter stede sinds 1865 = maakt regelmatig reclame in het plaatselijk dagblad inzake de verschillende soorten kolen die hij in voorraad heeft.

Kachel = Haard en Schaalkoolen.

Het eenige adres voor de echte Belgische en Engelsche
Anthraciet Nootjes Koolen.

Gayetten en Briketten

Turf.

Voorts hebben wij ter levering:

Smids = Brouwerij = en andere soorten Steenkoolen.

Kantoor en Bestelhuis Hinthamerstraat C. 67.

Magazijn Zuid – Willemsvaart.

Tot 1 September kon V.d. Meulen de betreffende Kachel-, Haard- en Schaalkolen aanbieden tegen een prijs van f. 1,60 per H.L. (per mud), *vrij aan huis;*
binnen 's-Bosch.

Als men ze zelf kwam halen aan het magazijn bedroeg de prijs f. 1,50 per mud. Het lukte Steenkolenhandel V.d. Meulen om de genoemde prijzen ook in het jaar 1895 te handhaven. Hij had voor zijn klanten zelfs nog een speciale aanbieding in petto

ANTHRACIETNOOTJES UIT DE BEKKEN VAN CHARLEROI.

<i>Soort</i>	<i>15/25</i>	<i>f. 65,00</i>
	<i>Soort 30/45</i>	<i>f. 98,00</i>
	<i>Soort 50/80</i>	<i>f. 85,00</i>

Men moest er wél rekening mee houden dat deze kolen uitsluitend geleverd werden per wagon, dit stond dan gelijk aan een hoeveelheid van 130 mud. De eindprijs werd nog verhoogd met f. 25,00 voor Spoorvracht.

In dezelfde editie van genoemde krant komen we ook een advertentie tegen van zijn collega Bernard van Vught gevestigd langs het Kanaal. Deze Firma kan leveren:

Prima Grove Kachelkoolen tegen f. 0,60 per mud

Info over de steenkolenhandel vanaf de periode 1900

Rond de jaren 1900 ontstaat er een bepaalde vorm van samenwerking tussen een aantal ondernemers in de kolenbranche.

In een grote advertentie meldden zij:

Dat de prijs van Kachelkoolen door eenige Handelaren te 's-Hertogenbosch thans gesteld is op f. 1,10 per mud.

Groote korting bij bestelling, levering en betaling voor 1 Augustus.

Wie deze handelaren zijn, waar ze wonen en welke kwaliteit geleverd zal worden staat niet vermeld.

Vanaf het jaar 1902 verschijnen er gedurende de zomermaanden regelmatig advertenties in de kranten om de benodigde steenkolen voor de aanstaande winter vooral tijdig te bestellen.

De periode waarbinnen de bestelde hoeveelheid afgenomen en betaald moet worden is nu gesteld op uiterlijk 1 augustus.

Het zou ondoenlijk zijn om alle namen en adressen van de Bossche Steenkolenhandelaren, die vermeld stonden in de uitgegeven Adresboeken, hier te noemen.

We willen in deze publicatie lijsten samenstellen over drie verschillende perioden waarop dan de volledige namen en adressen van deze Handelaren zijn vermeld.

**LIJST VAN STEENKOLENHANDELAREN GENOEMD IN HET
ADRESBOEK VAN HET JAAR 1900**

Gebr. J. en A. Appel	Veemarkt C. 111.
J. A. van Boekel	Vischstraat B. 75.
Wed. J. Latour	Schilderstraat D. 129.
Henri van der Meulen	Sint Josephstraat D. 169 a.
Th. A. van Ravenstein	Hinthamereinde. E. 23.
Wed. W. van der Steen	Hoogensteenweg. C. 435.
J. A. Smits	Jan Heinsstraat. M. 67.
F. J. P. van der Velden	Zuid – Willemsvaart. M. 3.
Bern. van Vught	Zuid – Willemsvaart. L. 110.
C. B. Welsch	Zuid – Willemsvaart. C. 123.

In het hierboven genoemde jaar en ook de daarop volgende jaren is het vooral de firma Henri van der Meulen welke regelmatig advertenties plaatst in de Provinciale Noord-Brabantsche en 's-Hertogenbossche Courant.

HENRI van der MEULEN.
KANTOOR en BESTELHUIS St. Josephstraat.

ANTHRACIET NOOTJES.
GROOTE en KLEINE BELGISCHE en ENGELSCHE NOOTJES 1^e KWALITEIT
VRIJ VAN STEEN EN GRUIS.

Levering per wagon of uit onze overdekte magazijnen.
Prijzen worden op aanvraag gaarne toegezonden.

HENRI van der MEULEN.

*KANTOOR en BESTELHUIS ST. JOZEFSTRAAT D. 169 a..
MAGAZIJNEN LANGS HET KANAAL.*

GROOTE VOORRAAD PRIMA GROOVE KACHELKOOLEN.

BELGISCHE en ENGELSCH ATRACIET NOOTJES.

HOUTSKOOL BRIKETTEN merk Bussum.

BRUINKOOL BRIKETTEN merk C. R.

Nu 50 cents per honderd. of 4 gulden per duizend.

Advertentie Henri v.d Meulen.

ONZE KLEINE ANTHRACIET NOOTJES ZIJN VOOR ALLE = OOK
GEWONE = KACHELS GESCHIKT EN IN HET BIJZONDER DE
KEUKENKACHELS OMDAT ZE GROOTE HITTE GEVEN; ZUIVER
ALS GAS BRANDEN; GEEN ROET - SINTELS OF ASCH NALATEN.
MEEST SCHERPE PRIJS: f. 1,10 per mud

In deze periode lazen we ook een advertentie welke geplaatst was door de Commandant van het Garnizoen 's-Hertogenbosch.

Het lag in zijn voornemen om in het openbaar aan te besteden:

DE LEVERING VAN ONGEVEER:

220500 KILOGRAM STEENKOOLEN.

11900 LANGE TURVEN.

11900 VUURMAKERS.

*Of zooveel meer of minder als blijken noodig te zijn tijdens het tijdvak van
1 oktober 1904 tot en met 9 september 1905.*

Venten met je koopwaar langs de deuren in onze stad was een vrij normale zaak in die tijd, ook als de betreffende handel uit turf bestond.

Maar een advertentie plaatsen in ons plaatselijk dagblad kon natuurlijk ook.

*PROVINCIALE NOORD – BRABANTSCHE en 's-HERTOGENBOSSCHE COURANT.
19 MEI 1910.*

Heden gearriveerd een lading Turf en Briketten.

Ligplaats van het schip in de Aa; bij de Van Berckelstraat.

*Prijs is zeer uitzonderlijk: 50 kilo voor de prijs van 50 cents.
35 stuks voor de prijs van 10 cents.*

De verschillende Kolenhandelaren van onze stad vermeldden in hun advertenties = in de strijd om de gunst van de klant = de naam van de Staatsmijn waar ze hun kolen van betrekken.

a.

*PROVINCIALE NOORD-BRABANTSCH EN 's-HERTOGENBOSSCHE COURANT
1 JUNI 1910.*

PRIMA ANTHRACIET VAN DE STAATSMIJN WILHELMINA

Te leveren in de soorten: 20/30 30/50 50/80.

Nu verkrijgbaar bij:

*Gebroeders J. en A. Appel
Van Boekel van Maaren.
Henri van Andel.*

*Veemarkt / Havendijk.
Zuid-Willemsvaart / Vischstraat.
Buitenhaven / Schilderstraat.*

(In het jaar daarop berichtten de Gebroeders J. en A. Appel, dat zij thans de vertegenwoordigers zijn van de navolgende Staatsmijnen te Limburg:

WILHELMINA EMMA HENDRIK.)

b.

Provinciale Noord-Brabantsche en Bossche Courant idem.

*De BESTE ANTHRACIET NOOTJES VAN DE LIMBURGSCHE MIJNEN
ORANJE NASSAU.*

Voorradig op het adres Henri van der Meulen te 's-Hertogenbosch.

Aan het begin van het stookseizoen 1914 / 1915 komen we regelmatig advertenties tegen van de onderstaande kolenhandelaren:

FIRMA AUG. SMITS. ZUID-WILLEMSVAART 141.

VOOR HUISHOUEDELIJK GEBRUIK: anthraciet = kachelkolen = turf.

VOOR MACHINE en HEETE LUCHTOVENS: gasvlamkolen = briketten.

.....

*BERNARD van VUGHT ZUID-WILLEMSVAART 104 106.
ALLE SOORTEN BRANDSTOFFEN.*

*Kachelkolen = Engelsche en Belgische Anthraciet = Vlamkolen = Bruinkolen =
Smeedkolen = Turven = Briketten.*

Steenkolenhandel vanaf het jaar 1920

De lijst van Steenkolenhandelaren, weergegeven in het Adresboek van 's-Hertogenbosch, bevat een aantal namen die we ook in het jaar 1900 ontmoet hebben.

Een zevental ondernemers komen niet meer in de genoemde gegevens voor.

De economische wereldcrisis, welke ook ons land trof in de jaren na de eerste wereldoorlog, was de oorzaak van de grote malaise waarin vele landen in Europa toen verkeerden.

Dit had tot gevolg dat veel gezinnen, ook in ons land, door de gestegen werkloosheid en de stijging van de kosten voor levensonderhoud niet in staat waren in hun allernoodzakelijkste onderhoud te voorzien. Hieronder moeten we zeker rekenen de aanschaf van kolen voor verwarmings- en kookdoeleinden.

De regering bracht ondersteunende maatregelen naar voren, ondermeer door het (gratis) beschikbaar stellen van brandstoffen.

In november / december 1920 lazen we daaromtrent het navolgende berichtje in onze krant:

Aangewezen voor de kolen:

<i>Minimum rantsoen:</i>	1 eenheid.
<i>Kookdoeleinden:</i>	3 eenheden.

Of het iets met deze economische wereldcrisis te maken had weten we niet, maar de:

C O K E S B R E K E R S *gevestigd aan de Graafscheweg / Vugtheruitgang*

waren zeer actief met het adverteren, dat in hun magazijnen te bekomen waren:

D U I T S C H E G I E T e n B R E E K C O K E S.

Een geheel ander onderwerp komen we tegen in de bijna pagina-grote advertentie van Brandstoffenhandel Henri van der Meulen gevestigd aan de Zuid Willemsvaart 70. Deze Kolenhandelaar introduceerde iets geheel nieuws: BRANDSTOFFEN in PAPIEREN ZAKKEN.

ALBRAH zijn de BRANDSTOFFEN welke in papieren zakken U desnoods dagelijks aan huis worden geleverd.

De inhoud dezer papieren zakken bedraagt niet meer dan een vijfde Mud.

Ondanks de vele voordelen van deze verpakking maakt het de brandstoffen voor U niet duurder.

De prijzen van onze verpakte Brandstoffen zijn, aan huis bezorgd:

Anthraciet 20 / 30 60 cents.

Anthraciet 30/50 65 cents.
Eierkolen 40 cents.

Brandstoffenhandel v.d. Meulen pakte deze bezorging groots aan.

Dagelijks rijden zes wagens en twee vrachtauto's door alle wijken en straten van de stad.

Indien U zoo'n gele wagen ziet, kunt U evenals gij aan den melkwagen Uw melk en aan den groentenwagen Uw groenten koopt, aan dezen gelen wagen Uw brandstoffen kopen en zelf Uw zak desnoods op den arm naar binnen dragen.

A L B R A H wordt de vriend van alle practische, zindelijke en zuinige HUISMOEDERS.

Een nieuw fenomeen kondigt zich aan in de reclamewereld rond de steenkolen. Regelmatig wordt er nu melding gemaakt van het feit dat het schip met een lading kolen, bestemd voor een ondernemer hier ter stede, op weg was naar zijn ligplaats, dan wel dat het schip gearriveerd was en de lossing ervan begonnen was. Onderstaand een advertentie daaromtrent uit het jaar 1927.

IN LOSSING HET SCHIP "GUSTAAF" MET PRIMA ANTHRACIET.

Afkomstig van de mijnen te CHARLEROI.

Afm. 20 x 30.

Prijs f. 2,25 per H.L.

Thuis bezorgd.

AANBEVELEND:

G. KOELMAN. St. ELOYSTRAAT / Hoek BOSCHDIJKSTRAAT.

Woonhuis eigenaar: v.d. Does de Willeboissingel 26. telefoon 527.

We ontmoeten een nieuwkomer op de kolenmarkt in onze stad.

**Opening van de nieuwe Brandstoffenhandel LEO v.d. HOEVEN.
Sint Jansstraat.**

5 H.L. Anthraciet bestellen.

1 H.L. Eierkolen van de Oranje Nassaumijn Cadeau.

Een speciale winterprijs van onvermengde Antraciet wordt aangeboden door

Smits Kolenhandel.

Opslag: Stationemplacement nabij de Koningsweg,
Na kantooruren bestellingen opgeven Schapenmarkt 16

Rechtstreekse levering vanaf de kolenmijn aan onze verbruikers.

Franco berghokken.

Afm. der kolen 20/30 of 30/50 tegen de prijs van f. 2,00 per H.L.

Info over de steenkolenhandel vanaf de periode 1930

LIJST VAN STEENKOLENHANDELAREN GENOEMD IN HET ADRESBOEK VAN HET JAAR 1930

N. V. Algemene Brandstoffenhandel	Zuid – Willemsvaart 70.
N. V. Het Anthraciethuis v/h P. Kersten	Havensingel 27
Hub. J. Appel	Havendijk 7.
G. Beunis	Krommeweg 5.
N.V. Brandstoffenhandel en Scheepvaart Brandstoffenmagazijn: “ de Cokesbreker.”	Zuid – Willemsvaart 94.
Brandstoffenhandel Henri van der Meulen	Zuid – Willemsvaart 167.
Brandstoffenhandel H. Keizer	Vaaltweg 5.
Brandstoffenhandel Jan van Wagenberg	Mayweg.
L. W. J. Damen	Van Heurnstraat 80.
Gebroeders M. Drost	Aawal 9.
P. Hagemans	Graafseweg 170.
F. van der Hoeven	Waterstraat 12.
J. van Kessel	Hinthamereinde 64 a.
G. Koelman	Van der Does de Willeboissingel 26.
F. J. van Roessel	Buitenhaven 12.
Brandstoffenhandel Henri Schippers	Sint Josephstraat 27.
N. V. Steenkolengroothandel v/h J. van Boekel. Jr.	Zuid – Willemsvaart 44.

N. V. Steenkolengroothandel v/h J. A. van Boekel = van Maaren, Vertegenwoordigster
der Staatsmijnen te Limburg Zuid – Willemsvaart 44.

Brandstoffenhandel en Expediteur J. H. van den Bergen
Ketsheuvel 12 te Orthen.

Inzake het aantal vestigingen in onze stad betreffende ondernemers in de kolenhandel uit de jaren 1938 - 1939 kunnen we vrijwel ongewijzigd de hierboven vermelde namen uit het jaar 1930 overnemen.

Enige jaren voor deze datum, en wel in de maanden april en mei van het jaar 1935, lazen we in het Provinciaal Noord- Brabantsch Dagblad een advertentie betreffende de prijzen van de brandstoffen welke namens de *KOLENCONVENTIE* te 's-Gravenhage door de "Vereniging van Handelaren in Brandstoffen voor 's-Hertogenbosch en Omstreken" voor de gehele Provincie Noord – Brabant zijn vastgesteld.

Er werden in dit bericht 17 Steenkool-kwaliteiten genoemd.

De duurste kwaliteit was: *1^e soort Wales*.

De goedkoopste kwaliteiten zijn: *ROOKZWAKKE = HENDRIK = ORANJE NASSAU 3*.

De prijs van alle soorten steenkolen werd mede bepaald door het tijdstip van bestellen en afleveren. Hiervoor werden de navolgende perioden aangehouden:

Maanden mei en juni.

Maanden juli augustus september.

Maanden october tot en met maart

De prijs van de steenkolen in de zomermaanden was het laagste en zal in de wintermaanden met een bedrag van 10 tot 15 cents stijgen.

Een aparte prijs werd genoteerd voor *eierkolen* en wel f. 1,20 per mud.

De Bosschenaren worden nog steeds op de hoogte gehouden omtrent de aankomst van de kolenschepen bestemd voor onze Bossche Brandstoffenhandelaren.

Onderstaand geven we een dergelijke advertentie:

IN LOSSING HET SCHIP "ADRIANA" MET EEN LADING

WILHELMINA ANTHRACIET EN EIERKOLEN.

Aanbevelend: J. A. van BOEKEL van MAAREN.

Magazijnen Zuid – Willemsvaart

Telefoon 375 = 398.

*Steun de Nederlandsche Mijnindustrie
Zij geeft werk aan 30.000 Hollanders.*

Steenkolenhandel vanaf het jaar 1940

We hebben de namen geteld van de in onze stad gevestigde Kolenhandelaren in de periode 1940 / 1941.

We komen aan een totaal van: **18** Handelaren in Steenkolen.

We hebben het vermoeden, dat dit getal hoger zou zijn als we ook de ondernemers er bij tellen welke het artikel kolen als een bijproduct in hun handel hadden..

In de jaren gedurende de tweede wereldoorlog ontstond er steeds meer gebrek aan de meest elementaire levensbehoeften voor de Nederlandse bevolking.

Ook de voor verwarmingsdoeleinden zo noodzakelijke steenkolen kwamen niet onder deze schaarste uit. Om de verdeling zo eerlijk mogelijk te laten plaatsvinden, gaf de overheid bonboekjes uit. Aan het begin van elke wintermaand werd door het Centrale Distributie Kantoor uit Den Haag, via een berichtje in de krant, bekend gemaakt welk nummer van deze bonboekjes aangewezen was voor een bepaalde hoeveelheid Huisbrandkolen.

Gezinnen welke ook voor kookdoeleinden aangewezen waren op vaste brandstoffen (kolen) kregen hiervoor een extra eenheid toegewezen.

De betrekkelijk kleine rantsoenen steenkolen, welke via de bonkaarten beschikbaar werden gesteld, waren mede de reden, dat de handelaren weinig adverteerden in de kranten om hun kolen aan de man (of de vrouw) te brengen.

Als de aanvoer ervan, om welke reden dan ook, stagneerde konden zij soms amper aan de vraag voldoen.

Een advertentie welke zijdelings betrekking had op de kolenbranche vonden we in de Noordbrabantsche Courant van juni 1942.

BIJ DE NEDERLANDSCHE STAATSMIJNEN TE LIMBURG

Kunnen geplaatst worden:

Sleepers ondergronds.

Ongehuwd. Leeftijd 18 - 26 jaar.

Zeer gunstige arbeidsvoorwaarden.

Aanmelding: Gewestelijk Arbeidsbureau.

De winter 1942 / 1943 werd met de nodige zorg tegemoet gezien.

De rantsoenen voor steenkolen werden ingekrompen.

Geen plezierige gedachte voor de inwoners van onze stad, temeer niet, omdat de winter 1941 / 42 zeer streng moet zijn geweest.

Begrijpelijk dat men op zoek ging naar alternatieve brandstof als aanvulling op het beschikbaar gestelde rantsoen kolen. Men komt dan al gauw uit bij het artikel HOUT.

Onderstaande advertentie vonden wij in de eerder genoemde krant in een aflevering van de maand augustus 1942.

BRANDHOUT !!!**Wacht niet te lang !****Koopt nu Uw Brandhout maar dan wel: GOED BRANDHOUT.****Er is niet beter dan eikenstronken gekloofd op maat voor Uw kachel of haard.**

Beleefd aanbevelend:

P. Wezenbeek.**Ophoviuslaan 8.****'s-Hertogenbosch.**

Tijdens de oorlogsjaren verschenen er gedurende de winterperiode vrijwel wekelijks advertenties in de kranten welke geplaatst waren in opdracht van:

"HET RIJKS KOLENBUREAU."

De verschillende teksten uit deze advertenties hadden steeds betrekking op het zuinig stoken. Onderstaand de tekst van een dergelijke advertentie. (september 1942.)

*Begin laat met stoken en vermijd alle warmte verspilling.**Stook slechts zeer matig als het niet zo koud is en bewaar uw brandstof zooveel mogelijk tot het vriest.**Sluit ook steeds alle deuren en laat kostbare warmte niet uw huis uitvliegen door reten en kieren.**Laat deuren en ramen niet noodeloos open staan, als de kachel brandt !!**Zuinig stoken spaart warmte en dus kolen.*

Opvallend in de periode na de oorlog { 1946) was, dat het assortiment, dat de kolenbranche aan de klanten te bieden had, steeds meer en meer werd aangeprezen voor een bepaalde manier van verwarming.

Als voorbeeld nemen we een advertentie van de Firma van Boekel van Maaren.

*In onze magazijnen hebben wij voorradig:**WILHELMINA ANTHRACIET**Speciaal aanbevolen voor haarden en kachels.**EMMA, BRECHE COKES, WILHELMINA nootjes vier**Speciaal aanbevolen voor centrale verwarming.*

Bij een bezoek aan de houthal van de firma Meeuwsen aan de Zuid – Willemsvaart ontdekten we een soort gedenksteen.

Mogelijk is dit een eerste steen geweest inzake een verbouwing c/q nieuwbouw van de toenmalige opslagloodsen voor kolen in eigendom van Steenkolenhandel Van Boekel van Maaren.

Naast de naam van deze firma staat er ook de datum van de steenlegging op: *10 Mei 1941.*

Info over de steenkolenhandel vanaf de periode 1950**LIJST VAN STEENKOLENHANDELAREN GENOEMD IN HET
ADRESBOEK VAN HET JAAR 1950**

Hub. J..Appel	Boschdijkstraat 43.
J. H. van Bergen	Ketsheuvel 12.
G. Beunis	Krommeweg 5.
van Boekel van Maaren	Zuid Willemsvaart 44.
“ De Cokesbreker “ M. J. van Vught.	Zuid Willemsvaart 104 a.
L. W. J..Damen	Zuid Willemsvaart 41 a.
Gebr. Drost	Aawal 4a en Hinthamereinde 37.
M. van Dulmen	Rijksweg 196.
J. Fransen.	Oude Vlijmenseweg 7.
P. Hagemans	Graafseweg 170.
F. van der Hoeven	Waterstraat 12.
Huis en Haard	Arnoud van Gelderstraat 26.
H. Keizer	Vaaltweg 5.
J. van Kessel	Hinthamereinde 64 a.
Kersten's Kolencentrale	Loods op de Mayweg.
De Kleijn en Kamp.	Smalle Haven 49.
H. van der Meulen. Directeur W. van Brunschot.	Zuid – Willemsvaart 70.
M. Pardoel van Houten	Brede Haven 90.
Wed. A. F. van Roessel van Rooy	Buitenhaven 12.
Henri Schippers.	Lange Tolbrugstraat 98 / Kard. van Rossumplein 3.
A. Vughts	Torenstraat 9 a

In de krantencollectie van het jaar 1955 stond er op de Stadspagina tussen het nieuws uit Stad en Streek regelmatig een kleine advertentie met de voor ons (on) begrijpelijke tekst:

KOLEN.....CONTANT !!!

Duidelijker zijn onderstaande advertenties welke wij in dezelfde jaargang van deze krant tegenkwamen.

N. V. KERSTEN'S KOLEN CENTRALE.
Mayweg 80 den Bosch. Tel. 8981 = 7657.

Wij leveren:

ANTHRACIET 1 - 2 - 3.
EIERKOLEN.
NOOTJES 4.
COKES 1 - 2 - 3.

Heeft U onze speciale DOMINIALE - KRIEL - EIERKOLEN reeds gestookt. ?
De prijs bedraagt slechts f. 6,95 per mud..

Een kolenhandelaar welke wij niet eerder tegenkomen zijn dient zich via de krant aan.

OPZEELAND'S KOLEN.
OVERAL AANBEVOLEN.

GEBROEDERS van OPZEELAND.
 VLIJMEN en DEN BOSCH.

In een advertentie, geplaatst in augustus 1955 in ons plaatselijk Dagblad, delen de Gebroeders Drost aan hun geachte Klanten het volgende mede:

EERSTE BOSSCHE OLIE SERVICE van de GEBROEDERS DROST.
Gevestigd aan het Hinthamereinde 62 a.
Levering van Huisbrandolie en Petroleum.

Van een kleine emballage van 4 tot 15 liter;
via een vat van 200 liter;
tot een tankauto van minimaal 1000 liter.

De strijd om de gunst van de klant bij de aankoop van een Kolenkachel dan wel een Oliekachel is nu ook bij de Bossche winkeliers losgebrand.

Zeer intensief verschenen er in het najaar van 1955 advertenties in onze kranten afkomstig van deze ondernemers waarin uitgebreide aanbiedingen zowel voor de kolen- als de oliekachels. Onder deze adverteerders:

Van MIERT *Hooge Steenweg.*

Gebr. van MACKELLENBERGH *Hinthamerstraat.*

DODEMONT *Vughterstraat.*

GEERTS *Vughterstraat.*

A.J. v.d. DUNGEN *Jan Heinsstraat.*

Wat de leveranciers van kolen betreft in 1955 springen er duidelijk twee namen uit, en wel:

KERSTEN' KOLEN CENTRALE.
De leverancier van:
ANTHRACIET.
NOOTJES 4.
EIERKOLEN.
ESSKOLEN.

En de firma:

KEIZER VAALTWEG 5 's-HERTOGENBOSCH.

Laat de Keizer U verwarmen !!!

Wij hebben alle soorten Steenkolen !!!

TE LEVEREN VAN 1/10 H.L. tot en met 20 ton.

Steenkolenhandel vanaf het jaar 1960

De naam “ *steenkolenhandelaar* “ is aan het verdwijnen; de opkomst van de door olie gestookte verwarmingen zal daaraan niet vreemd zijn geweest.

We moeten onze bedrijven nu zoeken onder de noemer van: “ *Brandstoffenhandelaar* “

We hebben het getal van deze ondernemingen in onze stad proberen na te trekken.

We komen uit op een aantal van **36**.

Niet mis, zal de lezer denken, maar we moeten er wel aan toevoegen, dat er onder deze 36 adressen een aantal filialen en besteladressen zitten. In die tijd huldigde men kennelijk het standpunt: “ Als de berg niet naar Mohammed komt, zal Mohammed naar de berg moeten gaan.”

Wanneer we de filialen, etc. in mindering brengen dan hebben we in het jaar 1968 in totaal **21** adressen waar we terecht kunnen om ons te voorzien van warmtebronnen in welke vorm dan ook.

In het zicht van het jaar 1970 is het aantal brandstoffenhandelaren gelijk gebleven.

Een nieuwe manier van reclame maken wordt door de ondernemers toegepast. Er worden zalen afgehuurd om de producten aan de man te brengen. Zo had de Firma FRITS WECK een zaal afgehuurd in hotel Central op de Markt te 's-Hertogenbosch, voor het geven van demonstraties inzake oliestookkachels en oliestookinstallaties. Ook kon men hier meer informatie krijgen over de weldadige warmte van SHELL BUTAGAS waarvan de firma Weck het Hoofddepot beheerde. Voor SHELL HAARDOLIE P.K. werd als verkooppunt opgegeven Gebr. DROST aan het Hinthamereinde.

Ook het concern van ESSO mengt zich in de strijd om een plaatst te veroveren. Met de regelmatig van een klok verscheen de onderstaande advertentie.

**ESSO PETROLEUM de Haardolie met het hoogste rendement.
MEER WARMTE
MINDER ROET.
ABSOLUUT ZUINIGER.**

Maar er zijn meer maatschappijen die een graantje mee willen pikken op deze markt. Zo komen we ook advertenties tegen van:

**GULF FLAME. Huisbrandolie
CALTEX Edel - Haardolie.**

Het kon eigenlijk niet uitblijven; de organisatie van Kolenhandelaren begint zich te roeren en plaatst ook de nodige advertenties.

**EEN VLAM IS NOG GEEN VUUR.
GEZELLIGE MENSEN STOKEN KOLEN !!!**

De Staatsmijnen in Limburg brengen een nieuw product op de kolenmarkt *SYNTRACIET*. Volgens de advertentie bezit het artikel nogal wat goede eigenschappen.

*Constante Kwaliteit.
Rijk Levend Vuur.
Een Basis van zuivere Antraciet.
Goedkoper dan gewone Antraciet.
Geen stof en geen gruis.
Vlug aangemaakt.
Gemakkelijk regelbaar.*

Ondanks alle inspanningen van de Handelaren in Kolen is de opmars van het Aardgas niet meer te stuiten.

In het midden van zestiger jaren gaat er vrijwel geen week voorbij of er verschijnen advertenties in de dagbladen over het Aardgas. Sommige zelfs met een zeer indringende tekst.

OVERWIN DE ANGST VOOR AARDGAS !!!

AARDGAS DE NIEUWE WARMTE IN UW HUIS !!

UW KOLENHAARD RUIMT U NATUURLIJK OP !!!
AARDGAS IS IMMERS VEEL GOEDKOPER.
AARDGAS STOKEN BETEKEND:
WARMTE IN EEN HANDOMDRAAI. !!!

De Detaillisten uit onze stad haken in op deze nieuwe ontwikkeling.

De Firma Dodemont opende een *Aardgas - Centrum* in het pand op de hoek Vughterstraat / Postelstraat.

De Firma van Boekel opende een verkooppunt voor *Aardgas - Haarden* in een pand langs de Zuid – Willemsvaart.

Onder het motto: *KOM!! KIJK!! STOOK!!* organiseerden de ondernemers van Genabeek - Jos van Rosmalen - Frits Weck een week lang een:
 “*Grote Gashaarden Show*“ in het Casino.

We hebben ons bij het nazien van het krantenarchief verbaasd over het grote aantal advertenties waarin het *verwarmings - element* centraal stond. Onder deze noemer bevinden zich ook teksten en afbeeldingen welke door een bepaalde fabrikant zélf geplaatst zijn. In het kielzog van deze advertenties staan dan veelal de namen van de plaatselijke dealers. Laten we eens een rondje maken langs het reclame object van Haarden en Kachels.

E. M. J A A R S M A *HAARDEN.*

DEALERS:

Van Genabeek	Hinthamerstraat.
Jos van Rosmalen	Fonteinstraat.
Frits Weck	Hinthamerstraat.
Van Boekel	Zuid - Willemsvaart.
Verenigde Brandstoffenhandel	Hinthamereinde.
Geerts en Zn.	Vughterstraat.
Dodemont	Vughterstraat.

C A L M I X. *HAARDEN.*

DEALER:

H. J. Reusink en Co.

DAVO. OLIEKACHELS.

DEALERS:

Frans Couwenberg.
Dodemont

Hinthamerstraat 82.
Vughterstraat.

DRUGASAR.

DEALER:

Firma Dodemont

Vughterstraat

NOBEL. GASHAARDEN te VENRAY.

FABER. GASHAARDEN te LEEUWARDEN.

BECKERS. HAARDENFABRIEK te BERGEN op ZOOM.

*ATHANO. ELECTRISCH STOKEN OP NACHTSTROOM.
DIMPLEX. ELECTRISCH STOKEN MET OLIEGEVULDE KACHELS.*

VALOR. PETROLEUMKACHELS.

DEALER:

Zuiderveld

Zuid – Willemsvaart 275.

En dan hebben we nog de eenlingen:

Mart. van Drunen
Gebr. van Mackelenberg

Willem van Nassaulaan.
Hinthamerstraat.

Info over de steenkolenhandel vanaf de periode 1970

Bij het nazien van de door ons geraadpleegde bescheiden komen we in deze periode regelmatig publicaties tegen met als onderwerp de *STEENKOLENHANDELSVERENIGING*. Uit deze uitgebreide rapporten zouden we de conclusie kunnen trekken, dat deze Handelsvereniging haar ontstaan toch min of meer te danken heeft aan de sluiting van de Staatsmijnen te Limburg door de Nederlandse overheid. Deze veronderstelling is echter niet juist.

Dit Nederlandse Concern werd opgericht in 1896.

Het is ontstaan uit de fusie van een aantal groothandelsbedrijven in steenkolen.

Het concern is het grootste familiebedrijf (*Fentener van Vlissingen*) in Nederland.

Deze Steenkolenhandelsvereniging heeft haar ontstaan, opkomst en bloei toch min of meer te danken aan de vooruitgang en de ontwikkelingen in de Rotterdamse havens welke plaats vonden nadat de Nieuwe Waterweg was aangelegd.

Met name noemen we hier de overslag van steenkolen.

In het jaar 1886 werd in de Rotterdamse Haven op verzoek van de Westfalische Ausfuhrverein. een “ *KOLENTIP* “ in gebruik genomen. Met het genoemde apparaat was men in staat een spoorwegwagon geladen met kolen, in een stalen toren op te hijsen om deze vervolgens leeg te kiepen in een stortgoot welke naar een zeeschip liep. (Bunkereren.)

Deze Steenkolenhandelsvereniging - afgekort met S. H. V. - kreeg in 1896 het monopolie van het *Rheinisch – Westfalische – Kohlensyndicat* inzake de verkoop van de over het spoor aangevoerde kolen. In 1904 werd dit uitgebreid tot de kolenaanvoer door middel van schepen.

In 1898 vond er een omwenteling plaats op het gebied van het lossen van deze kolenschepen.

Het is de Firma P.W. LOUWMAN welke - ter mechanisatie van dit loswerk, dat voorheen door havenarbeiders werd gedaan - een *emmerlader* ontwikkelde welke op het zelfde principe berustte als de constructie bij baggerschepen. De Firma Louwman werd in 1905 door de S.H.V. overgenomen.

De steeds verder gaande technische ontwikkelingen inzake het lossen en laden van schepen leidde er wel toe, dat de havenarbeiders min of meer hierbij buiten spel kwamen te staan.

De industriële ontwikkelingen, welke niet alleen in Nederland maar ook elders plaats vonden, deden een steeds grotere vraag naar steenkolen ontstaan. Het Duitse aanbod was hiervoor onvoldoende zodat men genoodzaakt was ook Engelse steenkolen als bunkercolen te gebruiken.

Op dit moment zijn in de Steenkolenhandelsvereniging een aantal holdings ondergebracht.

In 1968 werden nieuwe activiteiten ontwikkeld met de zeer succesvolle formule van de zelfbedieningsgroothandel MAKRO. Inmiddels zijn de Europese Makro-filialen verkocht aan het Duitse Concern METRO GROUP.

Sinds 2005 is de S.H.V. ook actief op het handelsterrein inzake de verkoop van L.P.G. Ook in andere delen van de wereld ontplooiën ze activiteiten, o.a. in Zuid – Amerika en Azië.

Andere bedrijfsactiviteiten worden ontwikkeld in de sector RECYCLING en SCHROOT - VERWERKING.

Ook het winnen van olie uit de Noordzee vormt een onderdeel van de bedrijfsactiviteiten van de S.H.V.

Men heeft ook de beschikking over een investeringsmaatschappij: CAPITOL N.P.M.

Als totale omzet van dit concern werd in 2005 aangegeven een bedrag van 15,1 miljard Euro.

In het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch bevinden zich een aantal jaarrapporten van genoemde werkmaatschappijen.

In het verslag over het jaar 1970 werd gesteld, dat de vraag naar steenkolen voor huishoudelijk gebruik verder gedaald was; daar tegenover stond een stijging van de omzet in industriekolen.

De verslagen met betrekking tot het jaar 1974 gaan nader in op de materie inzake de import en transport van huisbrandkolen uit West – Duitsland.

Er wordt nadrukkelijk stil gestaan bij de opbloei in dat jaar van de internationale kolenhandel hetgeen onmiskenbaar het gevolg was van de oliecrisis in deze periode.

Volgens het geschetste beeld in deze verslagen betreffende het jaar 1975 was toen de Amerikaanse Kolenindustrie de belangrijkste kolenexporteur in de wereld.

In het verslag over het jaar 1978 wordt vermeld, dat alleen de cokes-kolenmarkt ten behoeve van de staalindustrie nog enigszins interessant was.

Men verwachtte echter dat ook deze, door de recessie in de staalindustrie, terug zou lopen.

De bekende adresboeken welke vele jaren in 's-Hertogenbosch verschenen en waaruit wij een deel van de gegevens voor dit onderzoek hebben verzameld behoren inmiddels tot het verleden.

Ter vervanging van de genoemde boeken hebben wij nu de telefoongidsen van ons district geraadpleegd omtrent adressen van Brandstoffenhandelaren.

De oogst is bijzonder mager.

In het jaar 1976 noteerden we slechts twee ondernemers.

*Brandstoffenhandel: “ van Boekel Warmte N.V.”
Copernicuslaan. 's-Hertogenbosch. Telefoon 132771.*

*Brandstoffenhandel Hagemans.
P. van Gilsstraat 10. 's-Hertogenbosch. Telefoon 133579.*

In het jaar 1977 stond in de betreffende uitgave van de Telefoon dienst nog slechts een ondernemer uit onze stad in deze branche vermeld:

*Brandstoffenhandel: “ van Boekel Warmte B.V.” ESSO---OLIE.
Copernicuslaan. 's-Hertogenbosch.*

In het telefoonboek van het jaar 1980 hebben we gezocht naar een brandstoffenhandelaar binnen onze stad 's-Hertogenbosch welke het product steenkolen in zijn assortiment heeft. Zonder succes.

Het tijdperk van de steenkolen lijkt nu toch echt voorbij....!!

Steenkolenhandel vanaf het jaar 1990

We hadden eigenlijk de hoop al laten varen, om in de archieven nog iets te vinden , dat verband hield met ons onderzoek naar steenkolen, toen we een tip kregen ons in verbinding te stellen met:

Oetelaar's Brandstoffen.
Schijndelseweg 24.
Sint Michielsgestel.

En inderdaad deze Firma beschikte nog over een wel zeer uitgebreide collectie brandstoffen. Wij nemen zijn gegevens, welke hij aan ons beschikbaar stelde, graag over

ANTRACIET *super kwaliteit.*
Nootjes 2. Nootjes 3. Nootjes 4. Nootjes 5.

ANTRACIET *1^e kwaliteit.*
Nootjes 3. Nootjes 4. Nootjes 5.

<i>Extraciet</i>	<i>Eierkolen</i>	<i>Briketten</i>
<i>Cokes</i>	<i>Vetnoten</i>	<i>Vlamkolen</i>
<i>Openhaard hout</i>	<i>Aanmaakhoutjes</i>	<i>Turf</i>

“ HET VUUR GAANDE HOUDEN “

BRIKETTEN

TURF

AANMAAKHOUT

In de Provinciale Noord – Brabantsche en ‘s-Hertogenbossche Courant van het jaar 1889 stond een advertentie van de Steenkolenhandel v.d. Meulen, gevestigd aan het Kanaal, inzake een aanbieding van Engelsche Anthraciet Nootjes.

Volgens dit bericht beschikten deze kolen over “ *buitengewone goede eigenschappen* “

Buitengewone hitte.

Branden spaarzaam.

Sonder walm.

Geen sintels.

Zeer weinig asch.

Laten we de proef op de som nemen en beginnen met de kachel aan te maken.

Nog even geduld; eerst iets anders.

We moeten weliswaar toegeven, dat het onderwerp “ *Haarden en Kachels* “ misschien buiten dit onderzoek valt = of ook weer niet = toch willen we niet nalaten te wijzen op een advertentie welke rond dit tijdsbestek regelmatig in de kranten verscheen en betrekking had op de:

Firma H. Muytjens. Vughterdijk I 24.

Verkoop van alle soorten Kachels.

Wellicht verkoopt ook hij het nieuwste type kachel: “ *de Regulier Kachel* ” welke geschikt zou zijn voor alle soorten antraciet; bovendien kan men genieten van een zichtbaar en aanhoudend vuur.

Toch geen voldoende keus, we hebben nog een adres voor een *puik assortiment vulhaarden en kachels*: *J KRIJBOLDER VUGHTERSTRAAT 24 – 26.*

En nu toch echt beginnen met het aanmaken van de kachel.

Een bepaalde hoeveelheid turf losjes in papier wikkelen; op het rooster leggen en via het “ *aschschuifje* “ met een lucifer de krant aansteken. Als de brand er flink inzit, voorzichtig wat kolen op het vuur doen en dit bijvullen enkele keren herhalen.

In plaats van turf kunnen we ook aanmaakhoutjes nemen.

Ook daarvoor hebben we een adres genoteerd, dat we in ons onderzoek al eerder zijn tegengekomen en wel:

P. W. Wezenbeek, Brandhouthandel.
Ophoviuslaan 8, 's-Hertogenbosch.

Hoewel de Kolenhandelaar v.d. Meulen in zijn advertentie vermeldde, dat de betreffende kolen zeer weinig "A S C H" geven, heeft men bij de Gemeentelijke Reinigings Dienst daar mogelijk toch een andere mening over.

In het Jubileumboek van genoemde Dienst, getiteld:

STOERE MANNEN.....EERLIJK WERK.....(maart 1999.)

lezen we daarover:

Zo rond 1675 werd er in onze stad gedurende de wintermaanden twee keer daags (zondags eenmaal) het vuil opgehaald.

Onder het begrip " vuil " werd ook verstaan de as van de kolenkachels. Dit huisraad was in vrijwel elk gezin van onze stad in allerlei vormen aanwezig. Het moest zorgen voor de nodige warmte in het koude jaargetijde.

De " asch " werd na het ophalen door deze Dienst verzameld in het: " Stads Turf Magazijn " hetwelk gelegen was aan het Orthen-einde.

Dit bouwsel was opgetrokken van steen, om elk risico van brand door gloeiende kooltjes in de bergen as uit te sluiten.

De Bosschenaren haalden het niet in hun hoofd om as van de kachels langs de openbare weg te storten, want daar stond een boete op van 25 gulden.

Wat er verder gebeurde met deze as, ik zou het niet weten. Misschien was onderstaande advertentie wel afkomstig van de genoemde Gemeentelijke Dienst. (1901)

TE KOOP AANGEBODEN.

3500 Hectoliter Haardasch.

Fijn gezeefd.

Geschikt voor Bemesting.

Adres te bevragen bij de uitgever van deze krant.

De grote kunst inzake het stoken van een haard of kachel was ongetwijfeld om het vuur gedurende bepaalde uren gaande te houden, om vervolgens na deze tijdsperiode de nog gloeiende massa weer op te rakelen en nieuwe kolen toe te voegen om het vuur op te doen laaien.

Om dit effect 's nachts = of op andere uren van de dag = te bereiken moest het vuur afgedekt worden met *BRIKETTEN* of zoals ze in onze stad genoemd werden "slufkens" Dit was een langwerpige stuk brandstof, dat van kolengruis vermengd met een pikachtig bindmiddel in een soort baksteenvorm geperst was. Dit artikel verbrandde in de kachel onder betrekkelijk grote gloeihitte.

Onze Bossche Kolenhandelaren beschreven in hun advertenties hoofdzakelijk een tweetal soorten Briketten, namelijk:

HOUTSKOOL en *BRUINKOOL.*, waarvan de eerst genoemde het hoogste in prijs lag. Het is wederom Henri van der Meulen gevestigd aan de Kanaaldijk, die ons in het jaar 1893 een inzage gaf omtrent het prijsniveau van dit artikel

HOUTSKOOL BRIKETTEN.

5 cm. dik.....gewicht 0,5 kilo

per stuk 3 cents

500 stuks of meer 2,5 cents.

*BRUINKOOL BRIKETTEN.**60 cents per honderd stuks**5 gulden per duizend stuks.**STEENKOLEN BRIKETTEN.**Prijzen aan het kantoor te bekomen.**IN TURF HEBBEN WIJ MOMENTEEL IN DE AANBIEDING:**Droge losse Peelturf en Friesche Turven.*

Er heeft zich in het jaar 1901 een nieuwe firma gevestigd aan de Zuid – Willemsvaart welke gespecialiseerd was in levering van turven:

*J. M. AMBROSIUS.**Kanaal nummer 218.**Leverancier van Turfbriketten van het merk GRIENDSVEEN.**Laagste prijs 0,70 gulden per 50 kilo.**Bezorging Franco aan Huis 0,75 gulden per 50 kilo.*

Als ik deze gegevens over onze Bossche kolenhandel thuis aan het uitwerken ben zitten we in de dagen van de Goed Heilige Man. Een periode van rijmen en dichten.

Zoiets moeten ze ook gedacht hebben op het Hoofdkantoor van de Bruinkolen Briketten Handel te Amsterdam, toen zij in 1904 een prijsvraag uitschreven voor het beste Reclamegedicht over Bruinkolen Briketten.

Er kwamen niet minder dan 5094 inzendingen binnen; voor de beste gedichten werden geldprijzen beschikbaar gesteld. Onderstaand de vijf bekroonde gedichten.

*WELKOM AAN DEN WINTER.**Wees welkom – O, ijzige winter !**Ik spot met Uw nukken en kou !**Neen – mij kunt ge niet meer verschrikken,**Hoe fel gij ook blaast door mijn schouw !**Ook jaagt ge mij nauwlijks op kosten;**Mijn woning blijft zind'lijk en rein;**Want zie: ik stook BRUINKOOLBRIKETTEN.**Hoe zou ik nog bang voor U zijn.**ONZ' EENIGE TROOST IN 't KILLE HEDEN.**Toen zonlief in het grijs verleen**Het oud Euroop' nog fel bescheen**Toen wies er iep, cypres, laurier**En cactus, pinus, kamfer hier,**Waarvan de trouwe moederaarde**De bruinkool in haar schoot vergaarde.**Nu is voor kachel, stoof of haard,**BRIKET VAN BRUINKOOL schatten waard.*

TWEEERLEI RECLAMES.

*Een “ Reclame “ over “ BRUINKOOL BRIKETTEN “
is waard om in de krant te zetten.*

*Doch “ BRUINKOLEN BRIKETTEN ” als “ brand “
Zet alle “ Reclame “ aan den kant.*

*Eer gaat een ijsbeer aan de hoogeschool studeeren,
Eer wordt de Dam met turf en of zoetekoek bestraat,
Eer zal de schutterij tot lijfwacht promoveeren,
Of wordt een neger keizer van den Duitschen Staat,
Eer geeft de Staatscourant zijn lezers modeplaten,
Eer drinkt men het liefst bij zijn middagmaal azijn,
Dan dat men ‘t volk van Nederland uit het hoofd kan praten
Dat BRUINKOLEN BRIKETTEN ‘t beste stooksel zijn.*

*DAARVOOR IS EEN BOEKDEEL NOODIG !!!
Als Vondel nog leefd’ en men wilde hem dwingen,
Den roem van den BRUINKOOLBRIKET te bezingen,
Maar stelt’ als conditie: “ U bezigt, Mijnheer,
“ Ten hoogste acht regels, - geen lettergreep meer “
Dan zei Pipa Vondel: “ Doe ’t zelf, sapperloot “
Want dat is onmoog’lijk – die roem is te groot !!!
En daar ik tot heden geen Vondel nog ben,
Probeer ik het ook niet, - dus marsch met de pen !!!*

De aanvoer van Turf, Briketten en waarschijnlijk ook Steenkolen naar onze stad gebeurde door middel van binnenschepen.

De oudst bekende vaartuigen welke hiervoor gebruikt werden waren *PLEYTEN* ook wel geschreven: *Pleiten*

Een reden dat vrachtvaarders de voorkeur gaven aan deze platte schuiten kan gelegen hebben in het feit, dat de wateren rond ’s-Hertogenbosch zoals de Aa, de Dommel, de Dieze en de Bossche Sloot, mede door hun vele bochten, minder geschikt waren voor schepen met een grotere diepgang.

De hierboven genoemde houten binnenschepen werden al in de 15e eeuw vernoemd.

Hun laadvermogen en afmetingen varieerden nog wel eens.

Het Maritiem Museum te Rotterdam geeft aan, dat deze binnenschepen een lengte hadden van ongeveer 23 tot 25 meter en een breedte van plm. 1,80 meter oplopend tot soms wel 4,80 meter. Het vrachtvermogen varieerde van 30 tot 60 ton.

Waarschijnlijk zijn er in die periode ook grotere pleiten vervaardigd welke gebruikt werden voor de zeevaart, met name op Engeland. Op hun terugvaart naar Nederland werden deze schepen vooral beladen met brandhout; waarvan mogelijk een deel door middel van binnenschepen gelost is in onze haven.

Deze platbodems werden vooral vervaardigd te Mechelen en werden daarom ook wel “ *eene Vlaamsche Pleit* “ genoemd.

We hebben redenen om aan te nemen, dat op de Brabantse wateren veelal schepen van kleinere afmetingen gebruikt werden. Deze werden verkregen door de standaard modellen te verkleinen tot een lengte van ongeveer 14 meter.

Bij de restauratie-werkzaamheden op en aan de Uilenburg zijn grote hoeveelheden ijzeren krammen gevonden welke vroeger gebruikt werden om de plankdelen van een schip aan elkaar bevestigd te krijgen.. In het boek “ *Waterstad* “ wordt verondersteld, dat deze vondsten een verwijzing kunnen zijn naar een scheepswerf; mogelijk voor Pleiten.

In het Stads rekeningenboek = samengesteld door Van Zuylen = vonden we een notitie inzake het verpachten van een stuk grond buiten de Orthenpoort aan: *Claes Pratte, de Pleytmaker*. Ook werd hierin verwezen naar de uitbreiding of mogelijk de aanleg van een scheepsmakerij aan: “ *Den Boom* “

Het grote voordeel van de hier genoemde schepen was de beperkte diepgang; er wordt zelfs geschreven, dat deze slechts bedroeg: “ *twee voet en geladen zes tot acht voet.* “

Toch moest het Stedelijk Bestuur alle moeite doen, ondanks de geringe diepgang van deze binnenschepen, om onze stad bereikbaar te houden. Regelmatig werden dan ook de wateren in en rond de stad uitgediept.

STADSREKENINGENBOEK opgemaakt door Van ZUYLEN. Periode 1540 - 1541

Opgravingen van de Bossche Sloot om deze voor turfschepen bevaarbaar te maken.

18 arbeiders gedurende vier weken onder eene Graafmeester.

In deze zelfde periode - ongeveer 1498 - was de binnenhaven zodanig verzand, dat de schepen onze stad niet konden bereiken.

Mannen van het platteland werden opgeroepen om te komen graven aan de haven en wel van de: *Vischbrugge tot aan den Boom.*”

Niet alleen Kooplieden en Winkeliers uit onze stad maar ook de Schippers moesten aan dit uitdiepen (baggeren) mee betalen. Vanaf het begin van de 18^e eeuw werden ook de turfschepen belast.

Op iedere ton *Hollandsche Turf* moest een toeslag worden betaald van *drie duyten*.

De *Friesche Turf* werd minder zwaar belast, hiervoor werd een toeslag berekend van *1,5 duy* per ton. Dit systeem heeft tot het jaar 1810 bestaan.

De betreffende turfschepen vertrokken in die jaren niet zonder retourvracht uit onze Bossche binnenhaven. De vracht bestond uit een wel heel bijzondere lading:

De inhoud van de stedelijke beerputten !!

Deze werd in het veengebied gebruikt om de grond onder het afgegraven veen geschikt te maken als agrarisch gebied.

In een Garnizoensstad als 's-Hertogenbosch kunnen we ons natuurlijk afvragen of de brandstoffen een onderdeel hebben gevormd van de genoemde militaire functie.

Een enkele keer komen we daarover een melding tegen.

In het najaar van 1601 belegerde Prins Maurits onze stad. De Stedelijke regering nam maatregelen om onze stad tegen de oprukkende vijandelijke troepen te beschermen.

STADSREKENINGENBOEK Opgemaakt door Van ZUYLEN 6 NOVEMBER 1601.

12 tonnen TORFF.

omme die brugge aende Hinthamerpoirte aen te stoken en te verbrande.

Het product turf zal wellicht ook het enige stookartikel zijn waaraan = zij het door bijzondere omstandigheden = een muziekstuk is gewijd.

In het jaar 1831 werd opgericht het Korps der Garde Grenadiers.

Als muzikale grondslag voor de defileermars werd = op aanraden van Prinses Louise van Pruisen, gemalin van Prins Frederik, de tweede zoon van Koning Willem 1 = de muziek gebruikt afkomstig van een *Holsteins liedje*.

Zij overlegde met de Directeur van het Grenadiers Muziekkorps om dit liedje om te zetten tot een mars. Daarmee kreeg dit Korps een eigen defileermars; een compositie van de militaire kapelmeester *FRANCOIS DUNKLER Sr. (1779 - 1861.)*

Enkele jaren later ontstond – door een soldatenstreek – de tekst op deze defileermars.

Om het voorgeschreven gewicht van de marsverpakking door de militairen van deze eenheid te ontduiken, deden veel soldaten in plaats van het paar zware schoenen een rechthoekig stuk turf in hun bepakking. Op de melodie van de Grenadiers Defileer Mars werd al gauw de volgende tekst gezongen.

*Turf in je ransel. Turf in je ransel
Stroo dat is geen mode meer!
Turf in je ransel. Turf in je ransel
Flink je kop op, deze keer!
Ieder grijpt je, ieder knijpt je, tot je boel behoorlijk zit
Ieder grijpt je, ieder knijpt je, tot je boel behoorlijk zit
Daar komt ie aan!
Geeft acht!
Kom nu maar stil gestaan
Want daar komt de Generaal!
Ziet me die Jager eens an.*

*Dat had ik ook wel van zoo'n vlegel verwacht!
Ik geef je een dag of acht,
En als je dan niet oppast,
Dan draag ik je voor voor overplaatsing!
En de generaal kwam vol met praal
En prachtig staatsie achteraan,
De staf reed langzaam ons voorbij
En keek ons zoo terzij,
En de “hooge” was zeer voldaan,
En zei dan ook ronduit:
‘Kolonel, je Regiment ziet er frappant uitmuntend uit!’*
